

Karolina Jäder¹
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Polski handel zagraniczny warzywami i ich przetworami w latach 2001-2015

Polish Foreign Trade of Vegetables and their Preserves in 2001-2015

Synopsis. Celem opracowania było przedstawienie i ocena zmian w handlu zagranicznym warzywami i ich przetworami w latach 2001-2015. Zbadano wielkość oraz wartość eksportu i importu warzyw świeżych i ich przetworów oraz obliczono saldo handlu zagranicznego tymi produktami. W celu zobrazowania zmian analizowany okres podzielono na cztery podokresy. Przy zastosowaniu wskaźników dynamiki określono zmiany jakie zaszły w ilości i wartości eksportu i importu w kolejnych podokresach w stosunku do lat ich poprzedzających. Wydzielenie czterech podokresów umożliwiło również zdefiniowanie zmian w strukturze towarowej i geograficznej handlu zagranicznego. Stwierdzono zwiększenie wielkości oraz wartości eksportu i importu, przy czym wyższy wzrost odnotowano w przypadku importu. W eksporcie szczególnie wzrosło znaczenie pomidorów oraz przetworów pomidorowych, natomiast w imporcie warzyw pozostałych. W strukturze geograficznej eksportu spadło znaczenie krajów Unii Europejskiej, natomiast wzrósł udział Wspólnoty Niepodległych Państw. W strukturze geograficznej importu odnotowano wzrost udziału krajów UE-15 oraz spadek krajów UE-12.

Słowa kluczowe: warzywa, przetwory warzywne, eksport, import

Abstract. The aim of the study was to present changes in the Polish foreign trade of vegetables and vegetable preserves in the years 2001-2015. The quantity and the value of the export and import of fresh vegetables and their preserves were researched. The balance of foreign trade was also calculated. To illustrate the changes the analyzed period was divided into four sub-periods, for which the dynamics of change were calculated. Within the sub-periods, exports and imports were presented in terms of their quantity, values and geographical structure. Results show that in the analyzed period the volume and value of exports and imports increased. The increase in imports was higher. Exports saw an especially high increase in tomatoes and tomato products, while imports saw increases in other vegetables. In the geographical structure of exports, the importance of EU countries dropped and the share of exports to the CIS states grew. In the geographical structure of imports, there was an increase from EU-15 countries and a decrease of from EU-12 countries.

Key words: vegetables, vegetables preserves, export, import, Poland, EU

Wprowadzenie

Powierzchnia upraw warzywniczych, wynosząca blisko 200 tys. ha, przy zbiorach które sięgają ponad 5 mln ton rocznie, plasują nasz kraj w czołówce europejskich producentów warzyw. Polska zajmuje 4 miejsce, za zdecydowanie prowadzącymi w tym rankingu Hiszpanią, Włochami oraz niewiele wyprzedzającą ją Francją (Trajer, Dyngus, 2013). W Unii Europejskiej zajmujemy pierwsze miejsce w produkcji kapusty i marchwi, natomiast

---

¹ dr inż., Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu UP w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, e-mail: jader@up.poznan.pl

trzecie w produkcji cebuli i ogórków. Warzywa przeznaczone są głównie na zaopatrzenie rynku wewnętrznego, na który trafi a około 90% towarowej produkcji, z tego ok. 70% sprzedawane jest na rynek warzyw świeżych a pozostała część do przetwórstwa. Pozostałe 10% trafia na eksport (Strategia krajowa..., 2010). Z przetworów warzywnych największe znaczenie mają mrożonki, a ich produkcja na poziomie ponad 600 tys. ton daje Polsce 2 pozycję w Europie. Struktura gatunkowa produkowanych warzyw jest zdecydowanie mniej zróżnicowana niż przeciętnie w Unii Europejskiej (Filipiak, 2014). Wynika to z uwarunkowań klimatycznych a także z tradycji żywieniowych Polaków. Ze względu na umiarkowany klimat produkcja warzywnicza cechuje się dużą sezonowością, w związku z czym nawet wysoka produkcja krajowa niektórych warzyw musi być w pewnych okresach uzupełniana importem.

Celem niniejszego opracowania było przedstawienie i ocena zmian w handlu zagranicznym warzywami i ich przetworami w latach 2001-2015.

Materiał i metodyka badań

Analizę oparto na danych wtórnych pochodzących z publikacji Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej "Rynek owoców i warzyw" z lat 2002-2016.

Zbadano wielkość i wartość eksportu oraz importu, a także wyliczono saldo obrotów handlu zagranicznego. Określono również strukturę ilościową, wartościową i geograficzną eksportu oraz importu. Zakresem czasowym analiza objęła lata 2001-2015. W celu zobrazowania zmian jakie zaszły w badanym piętnastoleciu analizowany okres podzielono na cztery podokresy: lata 2001-2003, 2004-2007, 2008-2011 i 2012-2015. Wydzielenie pierwszego podokresu miało przede wszystkim na celu zbadanie zmian jakie zaszły w handlu zagranicznym warzywami i ich przetworami po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Pozostałe 12 lat podzielono na 3 równe 4 letnie podokresy, co umożliwiło określenie zmian jakie zaszły w eksporcie i imporcie w latach poakcesyjnych. Obliczono średnie wartości importu i eksportu w ujęciu ilościowym i wartościowym, a przy zastosowaniu wskaźników dynamiki określono procentową zmianę w kolejnych podokresach w stosunku do lat ich poprzedzających. Wydzielenie czterech podokresów umożliwiło również zdefiniowanie zmian w strukturze towarowej i geograficznej handlu zagranicznego w analizowanym czasie.

Zmiany wielkości, wartości i struktury eksportu warzyw i ich przetworów

W latach 2001-2015 odnotowano wzrost wielkości i wartości eksportu zarówno warzyw świeżych, jak i ich przetworów. Średnia ilość sprzedawanych zagranicę warzyw świeżych zwiększyła się o 66,7% z 294,7 tys. ton w latach 2001-2003 do 491,2 tys. ton w latach 2012-2015 (tab. 1). Najwyższy wzrost, wynoszący 47% dotyczył czterech lat poakcesyjnych. Główną przyczyną tych zmian była akcesja Polski do Unii Europejskiej i związana z nią likwidacja barier celnych i technicznych oraz rosnący popyt na polskie produkty (Pawlak, 2014). W pozostałych wydzielonych podokresach eksport był już bardziej stabilny, aczkolwiek nadal charakteryzował się tendencją rosnącą. W jeszcze szybszym tempie niż wielkość eksportu zwiększała się jego wartość, gdyż odnotowano tu ponad czterokrotny wzrost z poziomu 60,1 do 252,6 mln euro. Podobnie jak ilość sprzedawanych warzyw, tak wartość, najbardziej (143,8%) wzrosła w latach 2004-2007.

W przypadku przetworów warzywnych wzrost wielkości eksportu był jeszcze wyższy. Porównując średnie wyniki w dwóch skrajnych wydzielonych podokresach sprzedaż wzrosła o 110,5% z 306,4 mln euro do 645,1 mln euro. Nieco niższy niż w przypadku warzyw świeżych, bo wynoszący 178,4%, był natomiast wzrost wartości eksportu przetworów warzywnych. Także tutaj najwyższy wzrost odnotowano w latach 2004-2007.

W strukturze wielkości eksportu warzyw świeżych największe znaczenie miały cebula, pomidory i kapusta, stanowiąc średnio 34,2, 15,2% i 14,6% sprzedawanych zagranicę warzyw (tab. 2). W strukturze wartości eksportu dominowały już tylko dwa gatunki: pomidory, z udziałem 27,7% oraz cebula, której odsetek eksportu wynosił 25%. W badanych latach znaczenie cebuli w eksporcie malało, natomiast pomidorów rosło. Udział cebuli spadł z 49% w latach 2001-2003 do 24,4% w ostatnim wydzielonym czterolecu. Z wyjątkiem niewielkiego wzrostu w latach 2004-2007, w każdym następnym wydzielonym podokresie odnotowywano spadek sprzedaży zagranicznej cebuli. Przyczyną tych zmian była przede wszystkim powolna utrata konkurencyjności cenowej, w porównaniu z innymi liczącymi się eksporterami (Kraciński, 2014). Wzrost cen, doprowadził nawet do przekroczenia wartości osiągniętych przez głównych konkurentów: Holandii i Hiszpanii (Zaremba, 2015). Dodatkowym czynnikiem był dynamiczny wzrost eksportu z krajów pozaeuropejskich, w tym głównie z Indii i Chin, których ceny w ofercie eksportowej są także niższe od proponowanych przez Polskę (Nosecka, 2014). Spadek udziału cebuli w strukturze był również wynikiem wzrostu sprzedaży zagranicznej innych warzyw, głównie takich jak: pomidory, papryka, kalafior czy marchew. Szczególną uwagę należy zwrócić na dwa pierwsze z wymienionych gatunków. Porównując średnie wyniki z dwóch skrajnych podokresów ilość sprzedawanych pomidorów wzrosła o 315,2%, natomiast wpływy z tej sprzedaży zwiększyły się ponad siedmiokrotnie. Poskutkowało to wzrostem udziału pomidorów w strukturze wielkości i wartości eksportu, odpowiednio o 12,1 i 11,8 pkt. proc. Główną przyczyną wzrostu ilości sprowadzanych pomidorów w latach poakcesyjnych było zniesienie stawek celnych w eksporcie do krajów UE-15. Utrzymanie wysokiej dynamiki wzrostu w kolejnych podokresach było przede wszystkim wynikiem rosnącego zapotrzebowania importowego większości krajów importerów na pomidory, a dotyczyło to przede wszystkim Rosji, ale też USA, Wielkiej Brytanii, Niemiec i Francji. Zwiększały się również dostawy na rynek zbytu czołowych eksporterów, tj. Hiszpanii, Turcji, Maroka oraz Chin i Jordanii. Rosnący popyt w większości krajów świata stwarzał szansę na zwiększanie eksportu przez mniej liczących się dostawców – głównie oferujących relatywnie niskie ceny eksportowe, w tym przez Polskę (Nosecka, 2014).

Jeżeli chodzi o paprykę warto podkreślić przede wszystkim wysoki wzrost uzyskiwanych wpływów ze sprzedaży, które zwiększyły się ponad siedemnastokrotnie. W ujęciu ilościowym eksport tego warzywa wzrósł ponad ośmiokrotnie. Szansą na rozwój polskiego eksportu papryki jest to, że w okresach intensywnego plonowania papryki, tzn. od połowy sierpnia przez cały wrzesień, brakuje jej u największego producenta, jakim jest Hiszpania. To stwarza możliwość sprzedaży dość dużych ilości tego warzywa na rynkach Europy Zachodniej (www.ho.haslo.pl).

Tabela 1. Wielkość i wartość eksportu warzyw i ich przetworów
Table 1. Volume and value for exports of vegetables and their preserves

Wyszczególnienie	Średnio w latach				Dynamika zmian			
	2001-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2015	2004-2007/ 2001-2003	2008-2012/ 2004-2007	2012-2015/ 2008-2012	2012-2015/ 2001-2003
	Wielkość eksportu (tys. ton)				2003=100	2007=100	2012=100	2001=100
Cebula	144,3	149,9	125,3	120,0	103,9	83,6	95,8	83,2
Kapusta biała i czerwona	51,9	61,2	60,9	62,7	117,9	99,6	102,9	120,8
Inne warzywa kapustne	–	44,9	52,1	68,2	–	116,0	130,9	151,8
Ogórki	13,7	22,3	13,4	10,3	163,4	60,0	76,9	75,4
Marchew	10,2	18,3	33,1	33,3	179,7	180,5	100,7	326,5
Kalafior	8,5	16,7	21,3	28,1	196,2	127,7	131,9	330,6
Pomidory	23,9	61,7	79,4	99,4	257,7	128,7	125,2	415,2
Buraki i inne korzeniowe	8,4	13,3	18,7	23,1	158,7	140,9	123,5	276,1
Papryka	2,1	7,6	10,9	16,9	366,5	143,6	155,4	817,7
Pozostałe	31,8	37,4	21,5	29,3	117,7	57,5	136,2	92,2
Razem warzywa świeże	294,7	433,2	436,6	491,2	147,0	100,8	112,5	166,7
Mrożonki	240,1	314,8	336,8	426,7	131,1	107,0	126,7	177,8
Mrożone przetwory gotowe	1,8	7,8	12,7	16,8	424,1	163,0	132,1	913,6
Susze	11,4	15,0	21,4	30,3	132,2	142,1	141,7	266,1
Marynaty	13,2	31,0	33,3	43,5	235,3	107,4	130,7	330,4
Kwaszona kapusta	18,9	13,8	10,5	11,9	73,0	75,9	113,3	62,9
Konserwy	14,3	24,5	35,5	51,8	171,7	144,7	146,1	362,9
Warzywa tymczasowo zakonserwowane	4,2	2,6	4,9	8,7	61,2	190,2	179,9	209,4
Przetwory pomidorowe	2,6	14,6	35,0	55,5	559,6	240,5	158,5	2133,7
Razem przetwory warzywne	306,4	424,0	489,9	645,1	138,4	115,5	131,7	210,5
Wartość eksportu (mln euro)								
Cebula	22,3	37,6	40,2	42,2	168,7	106,7	105,1	189,2
Kapusta biała i czerwona	4,5	7,4	13,1	12,1	162,1	177,6	92,7	266,9
Inne warzywa kapustne	–	12,9	21,2	25,9	–	164,3	121,9	200,4
Ogórki	4,5	9,0	7,4	8,4	200,9	82,2	113,6	187,5
Marchew	1,2	2,8	6,2	9,1	227,0	219,6	148,4	739,9
Kalafior	2,0	5,4	9,5	16,3	275,8	174,2	172,0	826,3
Pomidory	11,8	44,0	57,5	79,4	374,2	130,7	137,9	674,4
Buraki i inne korzeniowe	5,2	3,0	6,0	9,0	57,1	203,4	149,6	173,7
Papryka	0,9	6,1	8,4	15,8	703,8	137,7	188,4	1826,0
Pozostałe	7,8	21,1	20,8	34,5	269,7	98,2	166,3	440,4
Razem warzywa świeże	60,1	149,3	190,1	252,6	248,3	127,3	132,9	420,1
Mrożonki	105,7	141,4	177,3	226,5	133,8	125,4	127,7	214,3
Mrożone przetwory gotowe	1,3	5,4	10,5	12,9	424,3	194,4	123,4	1018,4
Susze	17,8	25,7	34,3	47,5	144,8	133,1	138,5	267,1
Marynaty	14,0	23,1	30,5	38,4	164,3	132,2	125,9	273,5
Kwaszona kapusta	9,7	4,4	5,1	6,1	45,4	115,3	119,2	62,4
Konserwy	3,3	18,9	37,2	54,7	577,0	197,3	146,9	1673,0
Warzywa tymczasowo zakonserwowane	9,1	0,9	2,8	4,6	9,9	308,3	164,9	50,5
Przetwory pomidorowe	1,0	12,7	35,1	60,0	1229,0	276,6	170,7	5804,0
Razem przetwory warzywne	161,8	232,4	332,7	450,4	143,6	143,1	135,4	278,4

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rynek owoców..., 2002-2016.

W analizowanym okresie odnotowano wzrost eksportu zdecydowanej większości warzyw świeżych. Wyjątek stanowiły wspomniana już cebula, ogórki oraz warzywa sklasyfikowane jako pozostałe. Spadek w przypadku tych warzyw, podobnie jak cebuli, był spowodowany wzrostem konkurencyjności cenowej państw pozaeuropejskich i wzrostem znaczenia dostaw z takich krajów jak Chiny, czy kraje WNP (Nosecka, 2014).

Tabela 2. Struktura eksportu warzyw i ich przetworów (%)

Table. 2. Structure of exports for vegetables and their preserves (%)

Wyszczególnienie	Struktura ilościowa				Struktura wartościowa			
	Średnio w latach				Średnio w latach			
	2001-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2015	2001-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2015
Cebula	49,0	34,6	28,7	24,4	37,1	25,2	21,1	16,7
Kapusta biała i czerwona	17,6	14,1	14,0	12,8	7,5	4,9	6,9	4,8
Inne warzywa kapustne	0,0	10,4	11,9	13,9	1,4	4,1	4,4	6,3
Ogórki	4,6	5,2	3,1	2,1	7,4	6,0	3,9	3,3
Marchew	3,5	4,2	7,6	6,8	2,1	1,9	3,2	3,6
Kalafiory	2,9	3,8	4,9	5,7	3,3	3,6	5,0	6,4
Pomidory	8,1	14,2	18,2	20,2	19,6	29,5	30,3	31,4
Buraki i inne korzeniowe	2,8	3,1	4,3	4,7	8,6	2,0	3,2	3,6
Papryka	0,7	1,7	2,5	3,4	0,0	8,6	11,2	10,2
Pozostałe	10,8	8,6	4,9	6,0	13,0	14,1	10,9	13,7
Razem warzywa świeże	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mrożonki	78,4	74,2	68,7	66,1	65,3	60,8	53,3	50,3
Mrożone przetwory gotowe	0,6	1,8	2,6	2,6	0,8	2,3	3,1	2,9
Susze	3,7	3,5	4,4	4,7	11,0	11,1	10,3	10,5
Marynaty	4,3	7,3	6,8	6,7	8,7	9,9	9,2	8,5
Kwaszona kapusta	6,2	3,3	2,1	1,8	6,0	1,9	1,5	1,3
Konserwy	4,7	5,8	7,2	8,0	2,0	8,1	11,2	12,1
Warzywa tymczasowo zakonserwowane	1,4	0,6	1,0	1,4	5,6	0,4	0,8	1,0
Przetwory pomidorowe	0,8	3,4	7,1	8,6	0,6	5,5	10,6	13,3
Razem przetwory warzywne	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: jak w tab. 1.

W strukturze eksportu przetworów warzywnych dominowały mrożonki, stanowiąc średnio 71,9% sprzedawanych zagranicę przetworów. W strukturze wartości eksportu ich udział był nieco mniejszy i wynosił 57,4%. 10,1% wpływów ze sprzedaży zagranicznej przetworów warzywnych uzyskiwano z eksportu suszy, a 9,1% z eksportu marynat. Udział pozostałych grup w strukturze nie przekraczał 10%.

W badanym okresie zwiększyła się ilość i wartość eksportu prawie wszystkich przetworów warzywnych. Rekordowy wzrost odnotowano jednak w przypadku przetworów pomidorowych, których zagraniczna sprzedaż, porównując dwa skrajne podokresy zwiększyła się z 2, 6 do 55,5 tys. ton, a biorąc pod uwagę wpływy z ich sprzedaży wzrost był jeszcze wyższy, bo sześćdziesięciokrotny. Wpływ na to miały głównie niższe ceny

eksportowe keczupu i sosów pomidorowych w Polsce od tych oferowanych przez większość liczących się na świecie eksporterów. Wysokość tych cen wynika z wykorzystania w produkcji tańszego od wytwarzanego w Polsce importowanego koncentratu pomidorowego i relatywnie niskich kosztów na poziomie przetwórstwa (Nosecka, 2014). Wysoki wzrost dotyczył także gotowych przetworów mrożonych oraz konserw, w przypadku których wielkość eksportu wzrosła odpowiednio o 813,6% i 262,9%, a jego wartość aż o 918,4% i 1573%. Wzrost sprzedaży zagranicznej naszego głównego produktu eksportowego – mrożonek nie był tak wysoki, gdyż wyniósł tylko 77,8% w ujęciu ilościowym i 114,3% w ujęciu wartościowym. Spowodowało to spadek jego znaczenia w strukturze wielkości i wartości eksportu, odpowiednio o 12,3 i 15 pkt. proc. Eksport mrożonek jest jednak nie zagrożony, a co więcej można przewidywać jego wzrost w kolejnych latach, ze względu na rosnące zapotrzebowanie na te produkty, głównie w krajach UE-13 (www.arr.gov.pl) oraz zmniejszającą się produkcję i podaż eksportową z Belgii, głównego producenta warzyw mrożonych w Europie (Nosecka, 2014).

Zmiany wielkości, wartości i struktury importu warzyw i ich przetworów

W analizowanym piętnastoleciu zwiększała się także ilość i wartość sprowadzanych do Polski warzyw i ich przetworów, przy czym wzrost był tutaj jeszcze wyższy niż w przypadku eksportu. Porównując średnie wyniki z lat 2001-2003 oraz 2012-2015 stwierdzono, że wielkość importu warzyw świeżych zwiększyła się o 165,3% ze 181,4 do 481,4 tys. ton, natomiast jego wartość wzrosła o 329,1% z poziomu 98,5 do 422,6 mln euro (tab. 3). W przypadku przetworów warzywnych był to wzrost rzędu 189,9 i 242% z poziomu 76,4 do 221,6 tys. ton oraz 65,9 do 225,3 ml euro. Należy podkreślić, że najwyższą dynamikę wzrostu odnotowano jednak nie, jak w przypadku eksportu w latach poakcesyjnych, a w trzecim wydzielonym podokresie, tj. w latach 2008-2011.

W strukturze wielkości importu warzyw świeżych dominowały dwa gatunki: pomidory i cebula, stanowiąc około połowy sprowadzanych do Polski warzyw (tab. 4). Znaczenie pomidorów w analizowanych latach utrzymywało się na stabilnym poziomie, natomiast udział cebuli w strukturze zmniejszył się z 25,5 do 15,8%. Import obydwu gatunków wzrastał, jednak dynamika zmian w przypadku pomidorów była wyższa. Na zwiększenie importu pomidorów wpływ miało przede wszystkim zniesienie stawek celnych po 1 maja 2004 roku w imporcie z krajów rozszerzonej Unii Europejskiej oraz zastosowanie niższego cła w imporcie z krajów trzecich (Nosecka, 2006). Dodatkowo pozytywną zmianą było większe ustabilizowanie rynku poprzez wyrównanie poziomu notowań cen w czasie i mniejsze wahania sezonowe (Trzęsowski, 2005). Wspomniany spadek znaczenia cebuli wynikał też z wysokiego wzrostu importu innych gatunków warzyw, takich jak kalafior, ogórki, kapusta, sałata czy warzywa pozostałe. Na szczególne podkreślenie zasługuje ostatnia wymieniona grupa. Porównując dwa skrajne podokresy ilość sprowadzanych z zagranicy warzyw, sklasyfikowanych jako pozostałe zwiększyła się ponad sześciokrotnie z 9,8 do 61,9 tys. ton, a ich udział w strukturze wzrósł z 5,4 do 12,9%. Jeszcze bardziej zwiększyło się ich znaczenie w strukturze wartości importu. Ich odsetek wzrósł tutaj o ponad 12 pkt. proc., co było wynikiem blisko piętnastokrotnego wzrostu wartości ich importu z poziomu 4,9 do 72,7 mln euro.

Tabela 3. Wielkość i wartość importu warzyw i ich przetworów
 Table 3. Volume and value of imports for vegetables and their preserves

Wyszczególnienie	Średnio w latach				Dynamika zmian			
	2001- 2003	2004- 2007	2008- 2011	2012- 2015	2004- 2007/ 2001-2003 2003=100	2008- 2012/ 2004-2007 2007=100	2012- 2015/ 2008-2012 2008- 2012=100	2012- 2015/ 2001-2003 2001- 2003=100
	Wielkość importu (tys. ton)							
Cebula	46,3	52,8	81,7	76,2	114,1	154,6	93,3	164,6
Kapusta biała i czerwona	2,5	2,4	13,2	12,1	94,0	561,7	91,7	484,0
Ogórki	9,0	18,9	40,8	45,6	210,0	216,0	111,7	506,7
Marchew	17,8	25,1	39,5	28,4	141,3	157,3	71,8	159,6
Pomidory	47,9	65,8	109,5	137,1	137,2	166,5	125,2	286,0
Papryka	20,3	21,1	38,5	48,9	103,9	182,2	126,9	240,2
Czosnek	11,6	7,5	6,5	6,4	64,8	86,7	98,5	55,3
Kalafiory	3,5	6,3	14,5	22,7	179,0	228,5	156,7	641,0
Salata, cykoria, endywia	5,7	7,4	17,1	28,8	129,7	232,3	168,4	507,4
Chrzan	2,7	3,3	3,1	3,9	121,9	93,8	127,9	146,3
Pory i inne cebulowe	4,3	4,8	8,8	9,5	110,2	184,8	107,9	219,8
Pozostałe	9,8	20,5	44,0	61,9	208,7	214,4	140,7	629,7
Razem warzywa	181,4	235,8	417,1	481,4	130,0	176,9	115,4	265,3
Mrożonki	12,6	27,1	40,7	45,6	214,9	150,1	112,1	361,5
Susze	6,4	9,6	17,3	20,2	149,2	180,6	117,1	315,6
Marynaty	6,9	9,3	16,8	15,1	134,7	181,1	90,3	220,3
Przetwory pomidorowe	30,8	40,5	78,7	92,5	131,6	194,2	117,5	300,5
Konserwy warzywne	18,4	27,8	45,4	45,3	150,8	163,3	99,8	245,8
Warzywa tymczasowo	1,3	1,9	2,3	3,0	148,1	116,9	131,1	226,9
Razem przetwory	76,4	116,1	201,0	221,6	151,9	173,1	110,3	289,9
Wartość importu (mln euro)								
Cebula	3,7	8,1	15,6	15,0	219,5	193,8	96,3	409,8
Kapusta biała i czerwona	0,5	0,8	4,6	4,2	160,0	568,8	92,3	840,0
Ogórki	7,0	16,0	32,0	37,1	229,3	200,2	116,1	532,9
Marchew	2,9	6,0	12,1	10,7	209,3	201,7	88,2	372,4
Pomidory	36,9	61,8	108,4	145,5	167,2	175,6	134,1	393,8
Papryka	29,4	30,1	53,2	71,4	102,1	177,0	134,2	242,5
Czosnek	4,6	6,8	8,9	9,6	146,8	130,5	107,6	206,1
Kalafiory	1,7	4,6	12,6	19,8	262,5	277,5	156,8	1142,3
Salata, cykoria, endywia	3,9	6,3	16,8	28,8	160,2	265,9	171,6	730,9
Chrzan	1,1	2,0	2,8	2,5	179,5	139,2	91,8	229,5
Pory i inne cebulowe	1,9	2,9	6,0	5,5	152,7	211,4	91,3	294,6
Pozostałe	4,9	16,1	40,9	72,7	329,8	254,8	177,6	1492,8
Razem warzywa	98,5	161,2	313,8	422,6	163,6	194,7	134,7	429,1
Mrożonki	8,0	20,1	32,3	37,4	250,6	161,0	116,0	467,8
Susze	11,6	14,6	30,2	32,3	126,2	206,7	107,0	279,3
Marynaty	4,7	6,8	14,7	15,9	142,6	218,1	107,6	334,9
Przetwory pomidorowe	22,9	24,5	61,6	79,3	106,6	252,0	128,7	345,8
Konserwy warzywne	17,6	27,2	45,8	57,3	154,3	168,5	125,0	325,0
Warzywa tymczasowo	1,0	1,4	1,7	3,1	137,5	123,6	182,4	310,0
zakonserwowane								
Razem przetwory	65,9	94,4	186,3	225,3	143,4	197,3	120,9	342,0

Źródło: jak w tab. 1.

Analizując strukturę importu w ujęciu wartościowym należy podkreślić, iż ponad 50% wartości importowanych warzyw stanowiły pomidory i papryka. Podobnie jak w przypadku struktury wielkości importu udział pomidorów pozostawał w analizowanych latach na wyrównanym poziomie, natomiast znaczenie papryki, pomimo wzrostu jej importu spadało. W badanym piętnastoleciu wzrastał import wszystkich gatunków warzyw z wyjątkiem czosnku. Spadek ilości i wartości sprowadzanego czosnku był skutkiem integracji Polski z UE i konieczności przywozu w ramach administrowanego przez Komisję UE Kontyngentu taryfowego (Rynek owoców..., 2005). Kolejną przyczyną były obawy zdrowotne i w wyniku tego mniejsze zainteresowanie tańszym i mniej aromatycznym czosnkiem pochodzącym od największego eksportera na świecie – Chin (www.portalspozywczy.pl).

Tabela. 4. Struktura eksportu warzyw i ich przetworów (%)

Table. 4. Structure of exports for vegetables and their preserves (%)

Wyszczególnienie	Struktura ilościowa Średnio w latach				Struktura wartościowa Średnio w latach			
	2001- 2003	2004- 2007	2008- 2011	2012- 2015	2001- 2003	2004- 2007	2008- 2011	2012- 2015
Cebula	25,5	22,4	19,6	15,8	3,7	5,0	5,0	3,6
Kapusta biała i czerwona	1,4	1,0	3,2	2,5	0,5	0,5	1,5	1,0
Ogórki	5,0	8,0	9,8	9,5	7,1	9,9	10,2	8,8
Marchew	9,8	10,6	9,5	5,9	2,9	3,7	3,9	2,5
Pomidory	26,4	27,9	26,2	28,5	37,5	38,3	34,6	34,4
Papryka	11,2	9,0	9,2	10,1	29,9	18,6	16,9	16,9
Czosnek	6,4	3,2	1,6	1,3	4,7	4,2	2,8	2,3
Kalafior	1,9	2,7	3,5	4,7	1,8	2,8	4,0	4,7
Salata, cykoria, endywia	3,1	3,1	4,1	6,0	4,0	3,9	5,3	6,8
Chrzan	1,5	1,4	0,7	0,8	1,1	1,2	0,9	0,6
Pory i inne cebulowe	2,4	2,0	2,1	2,0	1,9	1,8	1,9	1,3
Pozostałe	5,4	8,7	10,6	12,9	4,9	10,0	13,0	17,2
Razem warzywa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mrożonki	16,6	23,3	20,2	20,6	12,1	21,2	17,3	16,6
Susze	8,4	8,2	8,6	9,1	17,6	15,5	16,2	14,3
Marynaty	9,0	8,0	8,3	6,8	7,2	7,1	7,9	7,0
Przetwory pomidorowe	40,3	34,9	39,1	41,7	34,8	25,9	33,1	35,2
Konserwy warzywne	24,1	23,9	22,6	20,4	26,8	28,8	24,6	25,4
Warzywa tymczasowo zakonserwowane	1,7	1,7	1,1	1,3	1,5	1,5	0,9	1,4
Razem przetwory	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: jak w tab. 1.

W imporcie przetworów warzywnych największe znaczenie miały trzy grupy: przetwory pomidorowe, konserwy warzywne oraz mrożonki. Stanowiły one średnio, odpowiednio 39, 22,8 i 20,2% sprowadzanych do Polski przetworów. W strukturze wartościowej ich łączny udział był nieco mniejszy, co było wynikiem większego udziału suszy, których odsetek wyniósł średnio 16,8%. W latach 2001-2015 wzrastała ilość i wartość importu wszystkich przetworów warzywnych. Było to głównie efektem zmian w sposobie żywienia Polaków, coraz bardziej ukierunkowanym na spożywanie żywności przetworzonej

(www.ierigz.waw.pl). Najwyższy wzrost odnotowano w przypadku importu mrożonek. Ilość sprowadzanych przetworów tej grupy zwiększyła się blisko trzykrotnie, natomiast wartości ponad czterokrotnie. Wyniki te spowodowały też kilku procentowy wzrost znaczenia mrożonek w strukturze importu.

Saldo obrotów handlu zagranicznego warzywami i ich przetworami

We wszystkich wydzielonych podokresach ilościowe saldo obrotów handlu zagranicznego warzywami świeżymi przyjmowało wartości dodatnie, natomiast w ujęciu wartościowym było ujemne (tab. 5). Porównując dwa skrajne podokresy, zarówno saldo ilościowe, jak i wartościowe uległo zmniejszeniu. W latach poakcesyjnych nastąpił co prawda wzrost różnicy eksportu i importu, jednak w kolejnych podokresach, zarówno ilość jak i wartość sprowadzanych z zagranicy warzyw zwiększała się w szybszym tempie niż ilość i wartość eksportowanych warzyw. Spowodowało to wyraźne zmniejszenie salda.

Tabela 5. Saldo obrotów handlu zagranicznego warzywami i ich przetworami

Table 5. Balance of foreign trade of vegetables and their preserves

Wyszczególnienie	Średnio w latach			
	2001-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2015
	tys. ton			
Warzywa świeże	113,3	197,4	19,5	9,9
Przetwory warzywne	216,8	307,9	289	423,5
	mln euro			
Warzywa świeże	-38,4	-11,9	-123,7	-170
Przetwory warzywne	95,9	138	146,3	225,2

Źródło: jak w tab. 1.

Zarówno ilościowe, jak i wartościowe saldo handlu zagranicznego przetworami warzywnymi w latach 2001-2015 było dodatnie i wzrastało. W ujęciu ilościowym różnica między eksportem a importem wzrosła z poziomu 216,8 w pierwszym trzyleciu do 423,5 tys. ton w latach 2012-2015, natomiast w ujęciu wartościowym z 95,9 do 225,2 mln euro.

Struktura geograficzna eksportu oraz importu warzyw i ich przetworów

W latach 2001-2015 ponad połowa wpływów uzyskiwanych z eksportu warzyw i ich przetworów pochodziła ze sprzedaży do krajów UE-15, przy czym głównymi importerami naszych produktów były Niemcy, Wielka Brytania i Holandia (tab. 6). Ich udział w strukturze eksportu w poszczególnych podokresach był dość wyrównany, chociaż od roku 2011 można było zaobserwować nieznaczne jego zmniejszenie. Na drugim miejscu, ze średnim udziałem wynoszącym 22% znajdowały się nowe kraje członkowskie, a wśród nich najwięcej produktów warzywnictwa wysyłano do Czech, Słowacji, Litwy i Rumunii. Ich udział w strukturze geograficznej eksportu w latach poakcesyjnych jednak wyraźnie zmalał, z 26% w latach 2001-2003 do 21% w kolejnym czterolecium. Spadek ten nie wynikał jednak ze

zmniejszenia sprzedaży do tych krajów. Wpływ na to miał przede wszystkim bardziej dynamiczny wzrost eksportu do krajów WNP. Po roku 2003 sprzedaż do tych krajów, a zwłaszcza Rosji, Ukrainy i Białorusi, wyraźnie wzrosła, co spowodowało zwiększenie ich udziału w strukturze, z 11% w pierwszym wydzielonym podokresie do 15% w latach 2004-2007. W kolejnych czteroletnich okresach ich znaczenie wzrastało, pomimo dwukrotnych zakazów importu z Polski owoców i warzyw. Wprowadzone przez Rosję w 2006 i 2014 roku embarga spowodowały okresowe spadki udziału krajów WNP w strukturze geograficznej eksportu. Zmniejszenie eksportu do tych państw było częściowo „rekompensowane” zwiększeniem sprzedaży zagranicznej do nowych krajów członkowskich (Rynek owoców..., 2015). Wpłynęło to na zwiększenie znaczenia tych krajów w strukturze w latach 2007 i 2008 oraz 2014 i 2015. W badanym okresie zmniejszył się też udział wpływów uzyskiwanych ze sprzedaży do pozostałych krajów. Ich znaczenie spadło z 8% w dwóch pierwszych podokresach do 5% w dwóch ostatnich.

Tabela 6. Struktura geograficzna eksportu i importu warzyw i ich przetworów (%)

Table 6. Geographical structure of exports and imports of vegetables and their preserves (%)

Wyszczególnienie	Średnio w latach			
	2001-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2015
	eksport			
UE-15	55	55	53	51
UE-13 ²	26	21	21	21
WNP	11	16	21	23
Pozostałe	8	8	5	5
	import			
UE-15	64	74	76	79
UE-13 ²	26	12	9	7
WNP	0	0	0	1
Pozostałe	10	14	15	13

Źródło: jak w tab. 1.

W strukturze geograficznej importu, podobnie jak w eksporcie największe znaczenie miały kraje UE-15, przy czym ich udział był tutaj jeszcze większy, gdyż wynosił średnio 73,2%. Najwięcej produktów warzywnictwa sprowadzano z Hiszpanii, Holandii, Włoch i Niemiec. W badanym okresie znaczenie tych państw systematycznie wzrastało, a szczególne zwiększenie ich udziału przypadło na lata poakcesyjne. Porównując lata 2001-2003 i 2004-2007 odsetek importu z tych krajów wzrósł z 64 do 74%. Na znaczeniu wyraźnie straciły natomiast kraje UE-12, których średni udział w całym piętnastoletniu wynosił 13,2%. W latach 2004-2007 ich udział spadł o 14 pkt. proc. z 26 do 14%. W kolejnych latach odnotowywano dalszy, sukcesywny spadek ich znaczenia. W analizowanym okresie nieznacznie wzrósł udział państw pozostałych, wśród których największymi dostawcami były Chiny, Maroko i Turcja. W polskim imporcie warzyw i ich przetworów bardzo niewielki udział miały kraje WNP.

² do 2012 r. UE-12.

Podsumowanie i wnioski

W latach 2001-2015 odnotowano wzrost, zarówno wielkości, jak i wartości eksportu warzyw świeżych oraz ich przetworów. Porównując średnie wyniki z lat 2001-2003 oraz 2012-2015 ilość sprzedawanych zagranicę warzyw świeżych zwiększyła się o 66,4%, natomiast ich wartość wzrosła aż o 320,1%. W przypadku przetworów wzrost wielkości eksportu był jeszcze wyższy i wyniósł 110,5%, natomiast wartość zwiększyła się nieco mniej, bo o 178,4%.

W badanych latach największe znaczenie w eksporcie miały cebula i pomidory, które stanowiły około 50% sprzedawanych zagranicę warzyw świeżych. W strukturze sprzedawanych zagranicę warzyw, udział pomidorów wzrastał, natomiast cebuli zmniejszał się. Odnotowano wzrost wielkości eksportu większości gatunków warzyw, przy czym najbardziej wzrosła sprzedaż papryki, pomidorów, kalafiorów i marchwi. Spadek odnotowano w przypadku cebuli i ogórków. W analizowanym okresie wzrosła natomiast wartość eksportu wszystkich warzyw.

W strukturze eksportu przetworów warzywnych dominowały mrożonki, stanowiące średnio ponad 70% sprzedawanych zagranicę przetworów, jednak ich znaczenie w kolejnych wydzielonych czteroletnich podokresach malało. W bardzo szybkim tempie zwiększał się natomiast eksport i tym samym udział głównie przetworów pomidorowych, konserw oraz mrożonych przetworów gotowych.

Jeszcze wyższy wzrost niż w przypadku eksportu odnotowano w imporcie warzyw i ich przetworów. Wielkość importu warzyw świeżych zwiększyła się o 165,3%, a jego wartość o 329,1%. Import przetworów warzywnych wzrósł o odpowiednio 189,9 i 242%.

W strukturze wielkości importu warzyw świeżych największy udział miały podobnie jak w eksporcie pomidory i cebula, stanowiące prawie połowę kupowanych zagranicę warzyw. W ujęciu wartościowym dominowały natomiast pomidory oraz papryka. W analizowanym okresie zwiększył się import prawie wszystkich gatunków warzyw, a najwyższy wzrost odnotowano w przypadku warzyw sklasyfikowanych jako pozostałe, kalafiorów, sałaty oraz ogórków.

Z wszystkich przetworów warzywnych najwięcej sprowadzano do Polski przetworów pomidorowych, konserw oraz mrożonek. W przypadku tych grup odnotowano też najwyższy wzrost importu. W badanych latach wzrastała wielkość i wartość wszystkich grup przetworów.

Dynamika zmian w eksporcie i imporcie wpłynęła też na kształtowanie się salda handlu zagranicznego warzywami i ich przetworami. Różnica między eksportem a importem w ujęciu ilościowym była dodatnia, zarówno w przypadku obrotów warzywami świeżymi jak i przetworami. Wartościowe saldo było jednak już tylko dodatnie w przypadku przetworów. W przypadku warzyw świeżych import wzrastał w szybszym tempie niż eksport, co spowodowało systematyczny spadek salda zarówno w ujęciu ilościowym jak i wartościowym. Odwrotna sytuacja miała miejsce w przypadku przetworów warzywnych, gdzie różnica między eksportem a importem zwiększała się.

Okolo 75% wpływów ze sprzedaży zagranicznej produktów warzywnictwa uzyskiwano z eksportu do państw Unii Europejskiej, przy czym największy, bo ponad 50% udział miały kraje UE-15. Ich znaczenie, podobnie jak nowych państw członkowskich, w analizowanym okresie sukcesywnie zmniejszało się na korzyść krajów WNP. Ich udział w kolejnych podokresach wzrastał, nawet pomimo okresowych spadków spowodowanych wprowadzeniem zakazów przywozu z Polski owoców i warzyw wprowadzonych przez Rosję

w latach 2006 i 2014. W imporcie udział krajów UE-15 był jeszcze wyższy i wynosił średnio blisko 75%. W badanych latach ich odsetek w strukturze systematycznie wzrastał, a najbardziej w latach poakcesyjnych. Zwiększyło się także znaczenie krajów pozostałych, a spadał udział państw UE-13.

Literatura

- Filipiak, T. (2014). Zmiany na rynku warzyw i w gospodarstwach warzywniczych w Polsce po integracji z Unią Europejską. Wyd. SGGW, Warszawa.
http://www.arr.gov.pl/data/400/biuletyn_173_nr11.pdf.
<http://www.ho.haslo.pl?article.php?id=3092>.
http://www.ierigz.waw.pl/.../18790_przemysl_spozywczy__makrootoczenie_inwestycje_ekspansja_zagraniczna.pdf.
http://www.portalspozywczy.pl/owoce-warzywa/wiadomosci/popyt-na-czosnek-rosnie-ale-produkcjaspada_68204_1.html.
- Kraciński, P. (2014). Przemiany na rynku cebuli w latach 1995-2012. *Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 107, 143-154.
- Nosecka, B. (2006). Import produktów rolno-spożywczych uznanych za wrażliwe. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Nosecka, B. (2014). Zewnętrzne uwarunkowania wzrostu eksportu owoców, warzyw i ich przetworów z Polski. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, 101(3), 133-144.
- Pawlak, K. (2014). Zmiany w polskim handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi po akcesji do Unii europejskiej. *Zeszyty Naukowe SGGW Problemy Rolnictwa Światowego*, 14(2), 170-184.
- Rynek owoców i warzyw. Stan i perspektywy*. (2002-2016). IERiGŻ-PIB, Warszawa, nr 20-49.
- Strategia krajowa dla zrównoważonych programów operacyjnych organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce na lata 2010-2013. 2010: Dziennik Urzędowy Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Trajer, M., Dyngus, M. (2013). Krajowa produkcja, spożycie oraz promocja owoców i warzyw. *Biuletyn Informacyjny, ARR*, Warszawa.
- Trzęsowski, M. (2005). Ceny pomidorów na rynku hurtowym w 2005 roku. *Hasło Ogrodnicze*, 12.
- Zaremba, Ł. (2015). Produkcja i eksport cebuli z Polski na tle rynku Unii Europejskiej, *Roczniki Naukowe SERiA*, 17(5), 348-352.